

րին aristocratic ծնունդ ունեցողները, իսկ բարձր դասակարգին կրթությանը ոչ ազնուական, այլ հարուստ ծնունդ ունեցողները, կամ ամեն անոնք, որք ծննդին վերջը մեծամեծ հարստություններ գրգռելու քաղաքականություն է յայտարարել: Երբեք ևս այս երկու դասակարգերը մեջ եզրած սերտ յարաբերություններ չեն ունեցել: Երբեք ևս մեծաքանակությամբ չեն միմյանց կրնամանք, որ կրթությունը իրարու մեջ եզրած տարբերությունները երևան հանել:

Միջին դասակարգի կրթականությունն այն բնականությունն էր, որ միջինաստիճանի, բայց բարեկեցիկ կեանք մը վայելելու կարողություն ունենալ:

Ստորին կամ վար կրճամարտին գործառու դասակարգի պատկանող բնականությունն էր անհոգի, որոնք օրը օրին կապրեն և կամ ստիպել կըգործեն երբեմն անօթի օրեր այ անցնել: Ըստն համարենք թէ՛ դրամական անշահափառությունն կամ թէ՛ իրենց անհատական բնավորությունն պատճառաւ, գրեթէ քիչ բացառութեամբ, ազատ, անպարկեշտ և կոպիտ բնականներն են: Բնականաբար չենք կրնար գիշերը դաստապարտել անպարկեշտությանը և կոպտությունն համար, քանի որ իրենց զիրքը, բնական կեանքը և ստացած կրթական թերի աստիճանները կըմղեն իշտի այլ վիճակը. այլ ամօթը աւելի լուսավորող դարձնում էր անպարկեշտ կրթական վերագրելով, միւս կողմանէ իրաւունք կունենանք իրենց անմարապէս բնավորութիւնը մի աստիճան քրննադատութեան ենթարկել, քանի որ մարդկութեան զգացումը նոյնիսկ վայրենիներու մէջ ալ գոյութիւն ունի:

Անպիտան գրեթէ ամեն քաղաքներու մէջ բնակչութեան մարդկային բնականութեան պատկանող, առաջին երկու դասակարգերու (ազնուական, բարձր) անհոգիներ այն աստիճան խզած են իրենց յարաբերութիւնները միմյանց և ստորին դասակարգին անհոգի հետ, որ գրեթէ բոլորովին անճան շրջանի մը մէջ կապրին, այնպէս որ կրնանք ըսել, թէ անմասնելի են:

Ընդհանրապէս, երբ մէկը այցելէ անգլիական որեւէ քաղաք մը, մասնաւոր գլխաւոր և մեծ քաղաքները, պիտի տեսնէ քաղաքի անկողնու գroupe-էն բոլորովին հեռու, դաշտերու, պարտէզներու մէջ և անոնց ծառերով շրջապատուած աններու ահագին և շքեղ շինութիւններ, ներքին փաթեմ ու ճոխ կարասիներով,

տուններ, որոնց մէջ կապրին անգլիական շնչեր և շնչապահներ, որոնք ստուարտ դասակարգէն բոլորովին հեռու մի աշխարհ կազմած են, և հոն կապրին ոչ թէ մարդկային արժանիքը պահանջող մի կեանքով, այլ իրենց հաճութիւն համարաւ իրենց գծած բնական կեանքը շանի մէջ:

Քանի որ այս երկու դասակարգերը անմասնելի են, բնականաբար չենք կրնար անոնց ներքին կենցաղավարութեան խորը թափանցել. միայն թէ՛ իրենց մէջ ծագած շատ մը զգացումներ, որոնցմէ հազիւ միայնիներն լրագրութեան միջոցաւ հասարակութեան կը տրուին, կրնանք գուշակել թէ՛ այլ առնանքալի շրջանին մէջ, իրեն արիւտ-տոկրատիկ և իրեն բարձր դասակարգի ժողովուրդ ապրողներու կեանքը շատ մը ազդեցութիւններու որբան դարձած է, ազդեցութիւններ, որոնք իրենց մէջ կըծնին և իրենց շրջանին մէջ փակած կըպահանջեն: Միեւնոյն ժամանակ կըտեսնուի, թէ անոնք այլ իրենց շրջանին մէջ ունին շատ մը տառապանքներ, որոնցմէ թէ՛ և շատեր իրենց հաճոյից համար ձեռքովին կը չենեն, բայց կրկին այն համոզումը գոյացնել կուտայ, թէ այդ փայլուն կարծուած աստղերուն տակ ալ կեանքը գտած չէ իւր գոհացումը, որուն շատեր երջանկութիւն կանուանին:

Գրեթէ ամեն անգլիական քաղաքները իրենց փառաւոր պատմաներու մէջ, վեր կառնեն միջին և վար դասակարգի ժողովուրդը, որոնց կենցաղավարական պարագաներուն վրայ կրնայի դադարաւ մը կազմել և որոնք կրնան ընդհանուրին հետաքրքրական լինել: Այս մասին հետեւեալ նամակաւ:

Յ. Մէլքոն:

ԲԱԹՈՒՄ, 29 դեկտեմբեր:

«Նոր-Դար»-ի № 223-ում Բաթումից գրած նամակում իշխե՛ք, ի միջի այլոց, թէ այստեղ ամեն ինչ անհաւանանքի զրոյթն է մէջ: Այդ տիտը խօսքը չպէտք է վերաբերել մեր ծխական ուսումնարանների հոգաբարձու-թեան. նրանց անցեալ տարւոյ աշխտակարար և եռանդուն գործունէութիւնը անմոռանալի պէտք է մնայ Բաթումի հայոց ուսումնարանների պատմութեան մէջ. նրանք այդ միջոցում ժողովեցին ու վճարեցին անցեալ ժամանակներից մնացած մօտ 2500 ռ. պարտքը, ամիսներով հոգաբարձուի տիկին

էր համարուած:

Նա իւր քրտնաթոր շրթունքներն աւրազ-արազ պըպտացնում և ասում էր սրտապին.

— Իմ իրեքը քու ոտի տակն ա՛, բող ձիւտը, հրեղն թեւերը սուր Մարդիտ, դու քեզմէ լիս մեր հայոց աղ-գին, մեր լոյս հաւատին. դու փրկել նրան ամեն չար ու փորձանքից, բա-րեւոտ լիս ստեղծող Եւրաշին, որ տայ մեզ մեր սրտի ուզած վայելչութիւնը... Ա՛յ, ա զինւոր, ետքաւ լըմ ես անարժանիս խղիւղը թէ՛ չէ. աղաքմ, պաղատմ եմ, լսի, ես հող ու մոխիր կըդառնամ, թաքի անարժանիս խղ-գիւղները տեղ հրացնես, կատարիլ տա: Թեքահաւատը չի հրատարմ, ես հրատարմ եմ քե, որ անտես չես անիլ ինձ, իմ տունը, իմ որդիքը, հարսներս ու թոռ-ներս...

Մայրք տատի հատար խիտ դօրա-ցել էր վառուած մոմերի առաջ, նա կարծես ուզում էր հաւատով ծանր յարկը վեր բարձրացնել. նա չէր կշտա-նում, շարունակ աղօթում էր:

Այդ ժամանակ Մրանայի գերդաս-տան բոլոր անդամները՝ թէ՛ տղամարդ և թէ՛ կանայք, մեծից մինչև փոքրը, ամենքը իրենց համեմատ աւարտելով ըն-տանական բոլոր հոգսերը, տուն էին ժողովուրդ և օջաղի չորս բոլոր ծալա-պատիկ շարուել շրջանաձև. միայն ջա-հէլ հարսներն էին, որ ձեռքները խո-

ւ. Յովհաննիսեանը և երբեմն էլ տիկին Ջ. Խաչատրիանը բռնել են բաց մնա-ցած դուռը, հոգացել են աղքատ սա-նիքին հագուստ և այլ պիտոյքներ, և այլն և այլն, և այս տարւոյ համար էլ կազմել են մի բաւարար նախահաշիւ:

Անցեալ նամակով գրած իս համաձայն, տեղւոյս եկեղեցու պ. երէցփոխանին օգնութեան հասնու. բայց ո՞վ—ոտով—նով ինքը—Սա. անհեղիւ, որ եկեղեցա-պատկան խանութները փխել են ու ծուռել, ու մէկ օր էլ թափուելու են խանութպանները գլխին, և իւր քա-նիցս տուած ազգաբարձութիւնները անօ-գուտ անցան, փակել տուաւ, որով ա-զգացեալ երէցփոխանին ջանքալ խանութ-պանները անզապալ փող պա-հանջելու ծանր հոգսից. այդ բարի օրը գուցէ հասնի և եկեղեցապատկան հին տանը:

Մեր բաղդավայր Բաթումում շատ բան փոխուեց, բայց մեր քահանայների հայրը մնաց անփոփոխ և աւելի ձգձգ-գուտը, քան թէ արեւելեան խնդիրը, և չենք իմանում, թէ երբ պէտք է վերա-նայ միջին: Երեք տարի առաջ, երբ դի-մեցին սինդիկատ, այն ժամանակուայ ձայն ունեցող սննդական իւր ազգա-կանին ձեռնադրեց և առանց խղճահա-րուելու ուղարկեց Բաթում: Հետեւեալը այն եղաւ, որ բնկաւ սինդիկատը իւր զիւրից, հեռացուեց և քահանայ Բաթումից: Այժմ մէկ ինչ-որ խնամի-կան հաշուի շնորհիւ, ուղարկուած է տեղս գիւղացի մի քահանայ, իւր օչ-անկան Տէր-Գոստանդինի: Հոգեւոր իշ-խանութիւնը երբեք ի նկատի չէ առ-նում Բաթումի կրքը և պահանջը. բա-ւական չէ, որ քահանայն ունենայ հա-զին ֆա, աշայ և մարդիկ կամ պահ-պանիչ սակ իմանայ: Տէր-Գոստանդինը ծերացել է, տկար է, գրան փոխարինողը դրա օգնականը պէտք է լինի ժիւր, գրագէտ, լեզուագէտ և բան-խմաց մէկը: Այստեղ շատ ու շատ զեպ-քերում պիտանացու է լինում քահանայն. նա մեր ներկայացուցիչն է իւր պաշտօ-նական անձն, որն և պէտք է քաղաքա-յին ուսումնարանում իւր կրօնի դասա-տու, մինչդեռ քահանայ չլինելով մօտ 20 հայ աղերք և 30 աղջիկը մնում են առ-նանց հայոց կրօնի դասատու: Հայոց կրօնի դասատուի պաշտօնը թէ՛ և պե-տական ծառայութեան (շտապի) պաշ-տօն չէ, բայց ուսումնարանի վարչու-թիւնը համաձայնում է ժամեր որոշել դրա համար, եթէ ծնողները դասատուի

նորոգութեամբ սրաներին գրած կանգ-նել էին իրենց սովորական տեղերում, այն է՝ տատի և պապի հետը: Աղօթքի ժամանակ լուս էին ամենքը. տունը խիտ խորհրդաւոր էր դարձել. Բայց աւելի խորհրդաւոր և ուշադրութեան արժանի էր մի երեւոյթ. այդ այն էր, որ Մայրք տատի անմեղ ուքեղոյ, դու աշխարհի իւր ու շտապ տեղեկութիւն չունեցող փափիկ թոռնիկները ինչ-որ տեսնում էին, այն էին անում ու սովա-րում իրենց մանուկ հասակում, նրանք տատի շարժումներէն ոչ մէկում չէին սխալոււ. նրանք էլ նոյնպէս երկեղած անմեղ հրեշտակների նման աչքները յառած դէպի այրուող մոմերը մեղմիկ-մեղմիկ թափիկները ձակարաններին ու կրծքներին խաղցնելով, չորում, վեր էին կենում և փոքրիկ դուռները հողին քամում:

Վերջապէս պատան աւարտեց իւր խնդրուածքները, յանկարծ ես նայեց և ինդպիսի բացակայից այրուեց:

— Վի՛հ, տատը ձեր ջանքի դուրբան լի, ձեր արեւին սաղաղ լի. դուք էլ էք աղօթք անըմ,—տաք նա, բռնեց նը-բանց ձեռներէն և մէկ մէկ, հերթով սովորեցրեց խաղաղիւրդ և այսպէս ա-ղօթիլ:

— Բա՛յէք ջան,—տաք Մայրքը—ա-սեցէք, աղա սուրբ Մարգիտ, դու պահես, պահպանես մեր սպինին, մեր նանին, պապին, տատին, ամիսին, զայինին,

ծախքը քաշեն. ծնողները գրան պատ-րաստ են ի վաղուց, եթէ լինի մի ար-ժանաւոր քահանայ:

Մեր նոր եկեղեցու շինութեան հոգաբարձուները դեռես Մարիէոսի գրկում են հանգստանում. շինութեան յատակագիծը փոխել ուղիւղով, ուղար-կուած է՝ «Պետերբուրգ» հաստատու: Բայց միթէ՛ չէր կարելի մինչև յատա-կագծի հաստատութիւնը նախապատ-րաստութիւններ տեսնել, շինութեան նիւթերը պարտասել, փող հանգանա-կել, և այլն. բայց ինչպէս լսել ենք, ճիշտն այն է, որ սրանք անգամակից ունենալով իրենց մէկ վաշխառու մաս-վաճառ, հենց կամաւ քաշքշու են, մինչև հասարակութիւնը զրուի իրենց անգործունէութիւնից և ստիպուի նո-րերին ընտրել:

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Վ Ա Ն

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐԳԻՍՏԻ ԳՈՐԾԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

«Հաւասի» գործակալութիւնը հաղոր-դում է հետեւեալը. Այն շարժումը, որ նկատուած է վերջին օրերս թուրք քա-ղաքագէտների շրջանում հայերի հետ հաշտութիւն կայացնելու վերաբերմամբ, սկիզբն է առնլ սուլթանի պալատում և պաշտպանութիւն է գտնում ուստաց Կ. Պոլսի գեսպանի կողմից:

Կ. Պոլսից «Politische Correspondenz» լրագրին ուղղուած մի թղթի-ցութեան մէջ ի միջի այլոց հաղոր-դում են հետեւեալ տեղեկութիւնը.

«Յունուարի 2-ին (14) հայ լուսաւոր-չականները ունեցան արտակարգ մի-ժողով, որին մասնակցում էին թէ՛ հո-գեւորականներ և թէ՛ աշխարհականներ: Այդ ժողովին մասնաւոր նշանակութիւն է տրուում այն պատճառով, որ այդտեղ պիտի ընծաւորուէ անհրաժեշտ քաղաքական քայլերը: Նրանք պիտի որոշեն, թե՛ ինչպէս կ'արեւելի իրենց շարժումները, թե՛ ինչպէս կ'արեւելի իրենց շարժումները:

«Հաւասի» գործակալութեան տուած տեղեկութեան համաձայն՝ Կ. Պոլսում, յունուարի 10-ին (ն. ա.), տեղի ունե-ցած խորհրդակցութեան մէջ եւրոպա-յան վեց պետութիւնների ներկայա-ցուցիչները զբաղուել են Չէկոսլոնի գոր-ծերի արդի վիճակով: Փրանսիական և ուստական զեռպանները առաջարկեցին,

ամենին և մեկ, որ մեծամեծ քի ծառայանք մատուց ճրագ անենք, քու հնազանդ զուլը դառնանք:

Երեւալը կտպաւրով թոթովիցին, կրկնեցին տատի ասածները:

— Մեկ աղա սուր Մայրք, դու պահես մեկ սպինին, նանին, քիւնին, պու-ճիլ սպինին...

Մայրք տատը ուղարկաւ իւր խն-խանց կտպաւրացնելու վրայ, շուտ-շուտ գրեց նրանց, համբուրեց ասելով.

— Էլ ասեցէք, ձեզ մատաղ, էլ, հա-տհենց՝ ես ձեզ լիւրում ուտեմ, ես ձեզ չաբին փոխ լիւմ, ձեզ դարդն առնեմ, ձեզ գլխին մառ տամ և ինչ որ ձեզ գալուս, իմ գլխին ու արեւին, իմ ջա-նին ու օրին գալ:

Երեւալը շարունակեցին աղօթիլ, իսկ տատը քիթը սրելով դարձաւ և իւր սովորական տեղը՝ ամենից վերե նստեց: Մայրքից յետոյ՝ ըստ աւանդու-թեան կարգի՝ գեղատառն բոլոր ան-դամներն ևս ծոռնաւոր սրբազան սիւ-նին, աղօթեցին, ծուռը գլին և կրկին շարունակեցին օջաղի շարժը: Տատը կիտով շափ հա նայելով, հարսներին հրամա-նեց.

— Աղջի, Մարան, սուգիւն, խոնչէք պիւրեք, հաց քաշեցէք ձեր տեղորոտանց առաջը: Մարանը, սրին տատն իրեն նորաբարձի շատ էր սիրում ու միւս հարսներին նախանք շարժում, խոնչէք քիւրեց, օջաղի արեւին շաբեց, իսկ կի-

որ միջնորդութեան վերաբերալ բա-նագիտութիւնները կատարուին հալէ-պում, սակայն ի նկատի առնելով Մեծն-Բրիտանիայի զեռպանի պնդական պա-հանջները, վճուել են բանակցութիւն-ները կատարել նոյնիսկ Չէկոսլոնի մէջ:

Տրադիցիոն հաղորդում են, որ թուրք կառավարութիւնը մատուց է գեր. Ջիշ-մանեան կախկալութիւն ուղարկել Կ. Պո-լս կամ մի ուրիշ տեղ, սակայն առ-նանց թոյլ տալու Կ. Պոլսի վրայով անցնելու:

«Standard»-ի Կ. Պոլսի թղթակիցը հաղորդում է, որ Պարիզի նոր հաստա-տուած թրքական դեսպան Միւսիլը փա-շան աշխատել է Փրանսիական կառա-վարութիւնից իրաւունք ստանալ միջա-նի երկտասարդ-թուրքերին Կ. Պոլս վերադարձնելու համար, որոնք իրենց հայրենիքից հեռացել են Փրանսիայում ապրելու կայանեղ իրենց ուսումը կա-տարելագործելու դիտարութեամբ:

«ԱՆՆԱՅԻ»-Ի ՎԵՐՋԻՆ

Վերնայից «Daily News»-ին հեռա-գրում են, որ Բերլինի և Վեննայի կա-րլինական խորհուրդ են տալիս խա-րական կառավարութեան, որբան կա-րելի է շուտով վերջ տալ Աֆ-րիկայում պատերազմական գործողու-թիւններին, որովհետեւ եւրոպայում պա-տերազմը բացուած դէպքում՝ Իտալիան պիտի պարտաւորուի եւրոպական դաշ-նակցութեան միւս երկու պետութիւնների վերաբերմամբ կատարել իւր ոտանձնած պարտականութիւնները. այդ պատճա-ռով էլ Իտալիան չի կարող իւր գործո-ղութիւնները շարունակել Աֆրիկայում:

Իտալիան թերեւեւ հաղորդում են, որ Վատիկանում տեղեկութիւն չունին Ֆերդինանդ իշխանի առաջնկայում գե-պի հոռո մանապարհորդութեան մասին: Եւ ի՞նչ գիտու էլ լինի, ինչպէս գրում են խաղաղական թերթերը, չպիտի ըն-դունուի պապի կողմից:

Նշանաւոր ճանապարհորդ Ստէնլէյը այս օրերս Լոնդոնի քաղաքական մի շրջանում յայտնել է, թէ Ջեմսոնի գոր-ծած յանցանքը այն հետեանքն ունե-ցաւ, որ երեւան հանց Գերմանիայի ու-նեցած հայեացքը ճրանալալի վերա-բերմամբ, որի համար Անգլիան պար-տաւոր է շնորհակալ լինել նրանից: Ի

սուրը հաւի չիւրթի պիւնձն ու ձուարը քաշովի զէպի ինքը քաշեց, որոնց ա-ծելու և բաժանելու իրաւունքն, իրեն լիւծ նան, իրեն էր վերապահում: Նա առաւ սննդաւ շինած մեծ շերտիւր, մի-քանի անգամ պղնձի պատերին զիւցնե-լով խառնեց չիւրթ մեկ, վառած ածխա-լով թաքնաւորեց, միջին մտիկ արաւ ածեց, ամանները լցրեց ու պղնձուր հարսի ձեռով կրկնուր մին, չորս մին փոքրեղից հինգին մին բաժանեց, այն-պէս որ միաժամանակ մի ամանի մէջ երկու, երեք և շատ ձեռներ էին մըա-նում դուստ գալի: Տղամարդիկ առանձին էին նստած դէպի կրակի լոյսը, իսկ կանայք ըստ սովորութեան երեսները մութ պատին էին արել, միջքները մարդ-կանց կողմն ուտում էին մեծ ախորժա-կով բարեկեցիկների աղիկ կերակուրները, որոնց կարգում անպակաս էր և ամե-նօրեայ կերակուր մածունն ու չորը:

Ամենքն անուշ մատները լպտելով կերան իրենց հալով հացը կշտացան, փնջնելով, միջանիւս էլ գլխարկներով (մարթու) դուռնեղները պրեկին ու դա-նով աւարտելով իրենց բարեկեցիկանը, աղա սուր Մարգի (առաջաւորաց) պա-սը պիւրե ընեցին: Էլ ո՞վ կարող էր քիւրանը բաժնալ պատ ուտել, բանի կեն-դանի էր Մայրք տատը, որն այդ երեկոյ իւր դարձուրեցուցիչ և առաւելախառն պատմութիւններով ա՛հ ու երկեղ գցեց ամբողջ գերպատան միւրտը:

(Գրաբանական)

Սիւր. Յ. ձուրուքան:

շահերաներին փոխադրելը դատարանից դատարան տարեկան թուանշաններով, առանց քննութեան. քննութիւնը նշանակում է արձակուրդներէ յետոյ մի-միայն թոյլ աշակերտներին համար, որոնք տարուայ ընթացքում պահանջուող կերպով չեն սովորել: Այսպիսով, դրացացական հաստատութիւններէ մէջ բո-լոր պարագայներէն, բացի աւարտած քննութիւններէ, կրփնջանաւ այդ բանի համար որոշուած սովորական ժամանակին, այսինքն իւրաքանչիւր դպրոցի համար այն ժամանակ, որը ու-րոշուած է կանոններով դատարանական պարագայներէ փրկացման համար: Այդ ժամանակամիջոցը գրեթէ զուգ-գիպում է այն օրուան, որ նշանակուած է սրբազան թագապետութեան հանդիտի համար, ուստի բոլոր պարագայներէ դպրոցական հաստատութիւններէ մէջ (բացի աւարտած քննութիւններէ) կարող են դադարեցուիլ մայիսի 11-ին: «Աւարտման և վերջնական քննութիւն-ները բոլոր բարձր, միջնակարգ և ստ-րին դպրոցական հաստատութիւններէ մէջ (ընթաց թիւում և Մոսկուայի, Մոս-կուա քաղաքից դուրս) կատարուած են ներկայումս սահմանուած ժամանակին, բայց ընդ ամեն քննողները ապաւում են պարագայներէ թագապետութեան հանդէսներին ժամանակ երեք օրով, ինչպէս այդ եղաւ 1883 թուին:

«Առաջիկայ 1896 թուի ամառային արձակուրդները տեւելու են մինչև սեպ-տեմբերի 1-ը»:

Պետերբուրգից անդալան ուս թեր-թիւնի հետադրում են:

«Դոկտորին» իրեն լուր հաղորդում է, որ Կովկասում սենատորական վերա-քննութիւն է նշանակուած, որին գլուխ է անցած սենատոր բարան Ս. Ա. Իկուկովը:

Յունուարի 14-ին վիշերը, ժամը 12-ին, Միքայէլեան կամուրջի վրայ, «Անիցիա» հիւրանոցի մօտ, Գոլոմովի ջրաղացից փաթեղի վեր, ջրից լուսւմ էին խեղ-դուղ անկայտ մի կնոջ աղիոգորմ ձայ-ներ, որը օգնութիւն էր խնդրում գտալով՝ «օգնեցէք, օգնեցէք, ի ո՛ր Լատուոյ, ախ, ախ... Այս խօսքերը լսում էր կամուրջի վրայ հա-ւաքուած բազմութիւնը, սակայն առանց որիցէ մի օգնութիւն անել կարողա-

նալու խեղճ խեղդուղին: Իսկոյն Գոլո-մովի ջրաղացը լուր առին, և մերձակա անիւքից մէկի պատահանից, որ բացւում է Կուրի վրայ պարան երկարացրին դէպի խեղդուղի: Նա կարողացաւ բռնել պա-րանի ծայրը, սակայն բոլորովին ուժասպառ եղած լինելով, ապաքիւն անցաւ այդ միջոցը: Պարանը երկարաց-նողը յայտնել է, թէ իւր մի մայրական առաջարկել է իրեն՝ թոյլ տալ պարա-նով լծնելու դէպի ջուրը՝ խեղդուղին աղատելու համար, սակայն ոտի կանն արգելք է եղել այդ բանին: Մի-քանի րոպէից խեղճ կնոջ քշուելով ջրի հոսանքից դէպի վար, անայտնացել է ա-ռաջին ջրաղացի անիւնների տակ: Այս դարձում անհետում է բռնակալան մի արկած, և ձեռնհաս իշխանութիւնը արդէն ձեռնարկել է գործի քննութեան:

Հասարակութեան դիւրութիւն տալու համար, յունուարի 20-ին Թիֆլիսի պետ-հեռապատան կից հասարակական հեռախօսային կայարան է բացւում այն ամենքի համար, որոնք կրցանական բանակցութիւններ ունենալ քաղաքի հեռախօսային ցանցի բաժանուրդների հետ: Կայարանը բաց է լինելու ամեն օր, առաւօտեան ժամը 8-ից մինչև գի-ւրդուայ 12-ը: Երեք րոպէից անկի տե-ւող խօսակցութեան համար վճար է, որոշուած 15 կ., որ պիտի տրուի ա-ռաջուց:

Մեր թղթակիցը Թաւրիզից հաղոր-դում է մեզ, որ Մալմաստի ձաքս գիւ-ղում գտնուող քիւրդ ցեղապետ Արի-Ջա-քաքն այս օրերս ասպատակել է թուր-քաց սահմանում գտնուող միջանի նստո-րական գիւղեր և բուսականաշափ տա-ւար է բռնել: Եղան մի հասարակական 2 թումանով (մօտ 4 լուրի):

Նոյն տեղից մեր թղթակիցը գրում է, որ պարսից մեծ կրօնապետի հիւան-դութիւնը գնալով սաստկանում է: Ա-ւարկատակների հայոց թեմական առաջ-նորդի փոխանորդը յատուկ մարդ էր ուղարկել հաղցնելու ծիրանի կրօնա-պետի առողջութիւնը:

Ներքին գործերի մինիստրութիւնը հաստատել է Թիֆլիսի աղջկանց 3-րդ դիմնադիտին կից հիմնուող բարեկուր-ծական ընկերութեան կանոնադրու-թիւնը:

առած ա մերմ, խրատը գիլի առետա-րան դառնում: Ո՛րոց անեմ, մնց անեմ. կատարութիւն էս ա գլուխ ա գալի, թէ ձեռիս կոնձով մի՛ն, հի՛նդ, տա-ւր... քանի, տառն ու տրսք հա տրսք, տրսք հա տրսքը նի տրքեմ, ամեն մինն մի տեղ ճաղաղացնեմ հա փի պցեմ: Աղջիք, ա հերամեներ, ա ձեր ըզգնիքը թագոտեմ, բա ոտուայ օրը ես ձեզ հրդար հեա պահ չտուի, որ մութը միմիկուն պէս ձեռներդ ըզգի չտաք: Գէ, տեղիներդ վի կացէք, էա ամաղէքնին էս ուրաթիւն էն դոյն ածե-ցէք, թէ չէ, ձեռիս կոնձով փ կըզգեմ, կըտիկ չեղջիկուլ ընծղալութիւն վեր կըտեմ, դոշներդ կիսին հէնց կըծեփեմ, որ կըտալներդ մի անգամ բաց կանէք, էն էլ՝ ու չանն էձ կըկանչէք:

—Ճո՛ւն ու շան քածեր, շառ ու շունն ընկի ա, սրբի պատը հիկի, տանա վրայ շուար ա արել, Գոթ խուկի ծխելու, մութ կըցնելու, Ըսձու դարին ծուղը դնելու ու փառը տալու տեղ, կիրակոնց քօշը պըտըտակերովը շաղ տալով, գլի հա գլին սալքել էք:

Ա ըզգամեռ-արամեռեր, էն ա պա-կաս հեռի իմ սրգիկընաց արեկցը, որ Զօրաւորը մնիդ ու մնիդ կուղղեղիկ ամի, մնտնր խաթիւն: Փառք Ասձու, աշքներդ դարբն ա ձեր հրեանը՝ Մա-կինի կնիկը, տեղը էք հուրեռն զօրաւոր ոտի տակը դրած րօզ ձիւտուր սուրը Սարգիսը մնց ա պատըսէի... Խեղճն էս ա թամամ իրեք տարի ա՛ մատալ,

Յունուարի 12-ին, Թիֆլիսի նահան-գական դատարանում քննուած էր «Կա-կազ» լրագրի խմբագիր Ի. Ն. Միլի-տինի գործը: Մեղադրանքը հետեւեալն էր. «Կակազ» լրագրի մէջ, 1895 թուին, «Մամուլի անստիճան» բաժնում, «Թա-գեային» ամսագրից արտատպուած էին կտորներ Գուլիշամբարեանի մի յօ-դուածից, որի մէջ գրեցուցած թէ հան-անկումն վերագրուած էր ակցիոյ բարձր լինելուն և այն չափազանց իրաւուն-քին, սրից օրինաւոր և ապօրինի կեր-պով օգուտ են քաղում ակցիոյային մանր պաշտօնեաները իրենց զբաղմի և արբունի գանձարանի օգախն: Ար-տատպելով Գուլիշամբարեանի յօդուածի բառացի ընդգրկել, «Կակազ» լրագրի խմբագիրն իւր կողմից խմբագրական ոչ մի նկատողութիւն չէր արել, իսկ երբ խմբագրութիւնը ստացել էր Ան-գրիովկայի և Անդրկասպեան երկրի ակցիոյային տուրքերի կառավարիչ Լ. Պերչիկի հերքումը, չէր հրատարակել, նոյն իսկ հակառակ զբաղմիչական կո-միտեայի զբաղմիչական 130-րդ յօ-դուածի հիման վրայ արած առաջա-դրութեան:

«Կակազ» լրագրի խմբագիր պ. Մի-լիտինը իրեն մեղաւոր չճանաչեց և իւր պաշտպանողական ճառի մէջ ասաց, թէ ինքը, զէմ չլինելով հերքման հրա-տարակմանը, չի հրատարակել, ի միջի այլոց, այն պատճառով, որ պ. Պերչիկի նամակը փոխանակ հերքելու միայն տպագրուած յօդուածի սխալ կէտերը, իւր մէջ պարունակում էր դատողու-թիւններ այն մասին, թէ ինչ նշանա-կութիւն ունի «Կակազ» լրագիրը, ինչ նպատակներ ունի, և այլն, իսկ դրանք գործին չվերաբերող կողմնակի բաներ լինելով, ինքը իրաւունք ունի չհրատա-րակելու:

Երկարատե խորհրդակցութիւնից յե-տոյ, դատարանը կարգաց իւր որոշումը, որով Ի. Ն. Միլիտինը մեղաւոր ճա-նաչուելով, երթարկւում է 251 ր. դրա-մական առեւանքի կամ բերդարկու-թեան 1 ամիս ժամանակով:

Դատաւիճակը վերջնական ձեռով կը-յայտարարուի յունուարի 26-ին:

«Կակազ» լրագրի խմբագիրը բողոք պիտի առայ այդ դատավճռի դէմ:

Կիրակի, յունուարի 14-ին, հայ դե-րասանական ընկերութիւնը երկրորդ անգամ ներկայացրեց «Այսին Բալասի

կամ երեսնի նուաճում» դրաման: Ինչ-պէս գուշակել էինք, թատրոնը ծայրից ծայր լինի էր. բառիս բուն նշանակու-թեամբ, տեղ չկար շարժուելու: Բայց այս անգամ մեր դերասանները կար-ծես թէ անհոգ էին վերաբերուել ի-րենց դերերին: Զատ լաւ էին միայն պ. պ. Տէր-Գալիեան և Վրոյը: Առաջիկայ հինգշաբթի ընկերութիւնը ներկայաց-նելու է ձիւրիկի «Առաջակները» Սաֆ-բաղեան ամուսինների մասնակցու-թեամբ:

Այս գարնան, Արմաիր քաղաքում տեղի է ունենալու Կովկասի ոչխարա-բուծների համագումար ժողով, ուր ա-մեն կողմից պիտի քննուեն հետեւալ ընդիրները. ոչխարների անգափոխու-թեան բարելաւումը, ոչխարաբուծու-թեան արգիւնքների վաճառանոցներ, սակագների իշխցումը, և այլն:

Երեսնի նահանգի Գաւառ գիւղի պետային բաժնիմուրթին կից խնայա-րական դրամարկ է հիմնուած:

Մեր խմբագրութեան մէջ ստացուած են հետեւեալ նորագոյն հրատարակու-թիւնները.

3) «Աղար Փարպեցու հայոց պատ-մութիւնը և վաճառ Մամիկոնեանի գը-րած թուղթը», թարգմանից (աշխար-հարար) Միհայ քահանայ Տէր-Պետրո-սեանց: Տպուած է Ալեքսանդրապոլում, արժէ 80 կ.:

2) Յ. Գ. Փալազաշեար, «Արուստ տո-մարակալութեան և վաճառականական գիտելիք» ի պէտս վարժարանաց և ինը-նըսակ ուսանողաց: Տպուած է Կ. Պո-տում, գինն է 70 կ.:

1) «Ժողովում հայ տառից», գրեց տօք. Ն. Տալալեան. Տպուած է Վեն-նայում, գինն է 2 ֆրանկ, վաճառ-ւում է Վեննայի Միլիթ. վանքում և Թիֆլ. Կեդ. գրադատանոցում:

5) «Գրանսիրուանից հայոց Միտրո-պոլիտ կամ նկարագիր Կերա հայա-բաղադր» (պատկերազարդ), աշխատա-սիրեց Կ. Գրիգոր վ. Գովրիկեան: Տը-պուած է Վեննայում, գինն է ֆրանկ 3. 30.:

5) «Ան ծովու ուսուական եղբրք», Կ. Տիւրքա: Տպուած է Վեննայում, գինն է 2 ֆր.:

5) «Անուր Պայծառէի (Վարչում Տըր-

դատեանց) երգերը», առաջին հատոր: Տպուած է Թիֆլիսում, գինն է 30 կ.:

7) «Тифлисский настольный кален-дарь на 1896 год», издание В. А. Герценштейна. Полная справочная книга гор. Тифлиса. Գինն է 25 կ.:

Այս գրքերի միջանիսի մասին կրիս-տենք առանձնապէս:

ԹԵՂԵԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԱՄԱՆՆԵՐ ԱՆՊԼԻՄԱՆՆԵՐ
(«Նոր-Դար»-ի թղթակցից):
Գ.

ԸՆՏԵՆԻՔ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՁԱՐԻ, 14 յունուարի (ն. տ.):
Ընդհանուր Արեւելքի մէջ ընտանե-կան և ընկերական յարաբերութեանց շրջանակը շատ ընդարձակ ծաւալ ունի: Հոն ընտանիքի անդամներ կը համա-րուին ծնողներ, գաւակներէ սկսեալ մին-չեւ թոռներն և անոնց մօտաւոր ու հե-ռուոր ազգականները, որոց ամենը «ազ-գական» բառին տակ կը համախմբուին: Ազգականներու մօտաւոր և հեռուոր ան-դամներ գրեթէ միշտ կը վայելին մի-մեանց կարեկցութիւնը (sympathie) և գուրգուրանքը (tendresse):

Բայց երբ անգլիական ընտանեկան յարեք աչքի առջև կուենանք, այն ա-տեն ընկերական յարաբերութեանց շըր-ջանակը շատ պարզեցած կը գտնենք, որուն համեմատ՝ անգամաց դէպի մէկը մէկ ունեցած կարեկցական ոգին նուա-գած է:

Արեւելքի մէջ, ընկերական, որը «նա-հապետական կեանք» անունը կը կրէ, պարզ կենցաղավարութիւն առաջ բերած է արգական անգամաց մէջ միմեանց և ինքնածին սէր մը, բարի կամեցողութիւն մը կայ, միայն մահը, թշուառութիւնը, միւս անգամաց մասնաւոր ուշադրութեան և հոգածութեանը կենթարկուել, և այս-պէս է միշտ փոխադարձաբար: Իսկ այս երկրի մէջ, այդ բանը բոլորովին հակա-ռակ է մեր կարծածին: Ներկայիս «Նոր-Դար»-ի ընթերցողաց առաջ կը-դեմ խնդրին իւր պարզութեամբ:

Ինչպէս ամեն երկրի մէջ, նոյնպէս և հոս ժողովուրդը չորս դասակարգի կը-բաժնուի. ա) ազնուական (aristocratic), բ) բարձր (high-class), գ) միջին (middle-class) և զ) վար (lowr-class): Ազնուական դասակարգին կը վերաբը-

գնում ա, ամեն բան սառնանք մ...

Այդ վերջին խօսքերով Մայր տատը վերջապէս վերջ տալով իւր սկսած դըժ-գոհութեանը, թէքերը ետ ծալեց, ջուր բերել տուց, օձաղի մօխի վրայ ձեռ-ները մաքուր լուացաւ, իսկ Մարան հարան արդէն խնկի դօրաւոր առաքակը բերել գրել էր նրա մօտ և ինքը պղնձ սինի ձեռնի բռնած կանգնել էր նրա հետեւում:

Մայրը մոռացած ամեն ինչ, լուս և գլխակոք, ամենայն զգուշութեամբ շօշափեց խնկի տոնակը, որի անունով նա ուրիշներին հաւատալիք տալիս, որը տանց երդում էր: Նա տոբակի կապիչը ետ տուց, բերանը բացեց, այնտեղից հանեց մի կարծ մեղաժամ, կողքիցը դա-նակով մի թրաշ վերցրեց և շուտ-շուտ մօտեցնելով բոցին, մատները ծայրով ձեռնեց, բարակացրեց, զրեց ամբողջութի վրայ. ապա առաւ մի փաթիլ բամբակ նրանից էլ փիթայ կամ ինչպէս ինքն էր ասում՝ «պարզամէջ» ուրեց, լօշանը-ման մօմը պատուեց նրանով և երկու ափի մէջ հղաղիւղ ճիպտ-ճիպտ պտո-րեղներ պտարաւտեց՝ աղայ սուրը Սարգսի համար:

Մայրն առանց ետ նայելու, ձեռն ուտովը ետ մեկնելով, ասաց Մարանին.

—Աղջի, սինի ինչ արիւր, ինձ տու տեւանա:

Նա սինին առնելով հարսի ձեռից, կարմիր դեղից միջանի թէժ պէծեք ամեց մէջը, երեսին խիստ երկիւղած

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՆԱՐԻ ՏԱՆԻ ՓՈՂԻՆՁԵՐ
կամ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
1.

Մարանց Մայր տատը միջանի անգամ, իրեն տան մեծ, մեծ նան, իւր հարսանիքին խրատի, պատուիրել էր, արեւ թռչելուց ետն էլ չբանեմ, դա-դարին գործելուց: Նրա խաբարըն թոռներից մինը շուտ-շուտ վաղում էր հարեանի տուն և Մայր տատին յայտ-նում, թէ «Տատի, հարսանքն էլի բա-նում են, ասածիդ չեն լըմ...»: Մայրը երեխայի բերանով միջանի անգամ առաքարեց, որ հարսանքն իրեն չկատա-րեցնեն, դադարին գրելուց:

Վերջին անգամ նա խիստ բարկացաւ, տեղից վեր թուաւ, փեշերը քրտանց արաւ և անպիկի փայտէ կոնձի ձեռնի գնաց, տուն մտաւ և նրանց վրայ թա-փահարելով անիծեց, բարկացաւ ու հայ-հոցեց:

—Աղջիք, ա շան ու գիլի քածեր, ա ձեր դուռ անողի, մարդու տուողի տունն Աստուծ քանդի: Գոթ ինձ իշխ տեղ գը-նելովէ՛ս դառ էա անեալ տանդէքնին չէքնիմդ հուպ տուած բրդըզի կը տալի: Գէհ, դէ հրմի հէք շունը կա-պեցէք, Մայրսին թոյ արեք, որ հաշի: Գէ ասում են, թէ կեսուրը փիս ա լըմ. լաւ, բոտուր փիսն ինչ անի, որ ստածն

